

میزگرد

بیمه مسئولیت، پشتوانه حسابداران

گسترده‌گی و تنوع فعالیت‌های اقتصادی و بازرگانی موجب شده است تا عملیات حسابداری نوعی فعالیت حیاتی و اجتناب‌ناپذیر محسوب شود. آثار تلاش حسابداران، علاوه بر نشان دادن میزان انحراف از چارچوب‌ها و قوانین، اطلاعات بسیار اساسی را برای تصمیم‌گیری در اختیار مدیران قرار می‌دهد. اما چگونه حسابداران می‌توانند از حمایت کافی برای تنظیم شفاف گزارش خود برخوردار شوند و مردم را نسبت به حقوق خود آگاه سازند. بیمه مسئولیت حرفه‌ای حسابداران یکی از کارآمدترین روش‌ها برای حمایت از این فعالیت کلیدی است؛ به منظور مطالعه زمینه‌های حقوقی مسئولیت، آشنایی با مسئولیت حسابداران، خطراتی که این حرفه را تهدید می‌کند، ضرورت وجود بیمه‌نامه مسئولیت حرفه‌ای حسابداران رسمی و بررسی مشخصات این بیمه‌نامه با تکی چند از اساتید، صاحب‌نظران و کارشناسان این حوزه‌ها به گفتگو نشستیم.

● غلامحسین جباری

● تحصیلات: دکترای حقوق بازرگانی، دیپلم مدرسه ملی بیمه فرانسه.

● سوابق اجرایی: مدرس دانشگاه، کارشناس رسمی دادگستری، استخدام در بیمه ایران در سال ۱۳۳۵، عضو هیأت عالی و معاون فنی بیمه مرکزی ایران (از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۸) قائم‌مقام بیمه ایران (از ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۳) در حال حاضر رئیس هیأت مدیره شرکت نمایندگی بیمه تدبیر و مدرس دانشگاه‌ها و مدارس عالی.

● تألیفات و تحقیقات: تدوین جزوه‌های آموزشی شورا در حوزه بیمه، تألیف کتاب مؤسسات بیمه (چاپ ۱۳۴۹ و ۱۳۵۲) تدوین جزوه‌های آموزشی رشته‌های مختلف بیمه در مدرسه عالی بیمه تهران، ارایه مقالات متعدد در نشریات بیمه‌ای، اقتصادی و حسابداری.

● هوشنگ منوچهری

● تحصیلات: لیسانس حسابداری.

● سوابق اجرایی: فعالیت در شرکت‌های وزارت نیرو به مدت ۵ سال؛ آخرین سمت در این حوزه: مدیر امور مالی، ناظر مالی در شرکت بیمه ملی از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۱ اشتغال در شرکت‌های حسابداری و سازمان حسابداری به مدت ۲۳ سال، آخرین سمت در این حوزه: مدیر ارشد سازمان حسابداری (از سال ۱۳۷۵ تا کنون) مدیر شرکت مؤسسه حسابداری اصول پایه فراگیر- عضو جامعه حسابداران رسمی ایران. ● سایر: عضو کمیته قوانین سازمان حسابداری تا سال ۱۳۷۵.

● علیرضا بیانیان

● تحصیلات: لیسانس بیمه‌های بازرگانی با گرایش اقتصاد.

● سوابق اجرایی: رئیس اداره محاسبه و پرداخت، رئیس کل حسابداری مرکزی، معاون مدیر امور شعب و نمایندگان، مدیر بیمه‌های باربری. مدیر بیمه‌های آتش سوزی و عضو کمیته فنی و معاون فنی مدیرعامل در بیمه‌های اشیاء و در بیمه آسیا، در حال حاضر مدیرعامل بیمه توسعه.

● تألیفات و تحقیقات: تدوین جزوه‌های آموزشی در زمینه حسابداری شرکت‌های بیمه، بیمه اتومبیل، آتش سوزی و باربری و مدرس سازمان مدیریت صنعتی.

● اسدالله نیلی

● تحصیلات: فوق لیسانس حسابداری.

● سوابق اجرایی: بیش از ۳۰ سال سابقه حسابداری در شرکت سهامی حسابداری وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حسابداری، هم‌اکنون مدیرعامل مؤسسه حسابداری و خدمات مدیریت سخن حق (حسابداری رسمی، حسابدار مستقل و کارشناس رسمی دادگستری) سابقه تدریس در دانشگاه امام جعفر صادق (ع)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد جنوب و دانشکده امور اقتصادی و دارایی. ● لیفات و تحقیقات: انجام تحقیقاتی در طرح‌های عمرانی انتفاعی و غیر انتفاعی و مطالعاتی. ارائه مقالات متعدد در روزنامه‌ها و مجلات و برخی کمیته‌ها در سازمان حسابداری.

● حلیمه خاتون موصلی

● تحصیلات: فوق لیسانس حسابداری.

● سوابق اجرایی: مدیر ارشد حسابداری در سازمان حسابداری شرکت مؤسسه حسابداری. ● تألیفات و تحقیقات: تحقیق در خصوص کارمزد مشارکت در منافع و مسائل حسابداری.

غلامحسین جباری

هوشنگ منوچهری

علیرضا بیانیان

اسدالله نیلی

حلیمه خاتون موصلی

○ آسیما: آقای دکتر جباری، لطفاً زمینه‌های حقوقی مسئولیت به ویژه مسئولیت حسابداران را بررسی نمایید.

● دکتر جباری: در مسئولیت اشخاص از دیرباز یک مبنای حقوقی وجود داشته که به آن نظریه تقصیر می‌گویند. در تمامی نظام‌های حقوقی از قدیم‌الایام، کسی را مسئول می‌شناختند که مرتکب تقصیر شده باشد. تقصیر عبارت است از اینکه کسی کاری را که روا نیست، انجام داده باشد یا وظیفه‌ای را انجام ن داده باشد. به عبارت دیگر، فعلی را که زاینبار است انجام داده باشد یا فعل واجبی را ترک کرده باشد. این مبنا، قرن‌ها پایه‌ی تنظیم روابط بین اشخاص بوده است. اما در یکی دو قرن اخیر که روابط اجتماعی، بازرگانی و صنعتی بین مردم و همچنین کشورها و دستگاه‌های مختلف به تدریج گسترده‌تر شد، تنظیم این روابط بر مبنای نظریه تقصیر ممکن نبود. با ایجاد شهرهای بزرگ، استفاده از وسایل خطرناک در زندگی مانند خودروها و تشکیل گروه‌های مختلف برای انجام فعالیت‌های گوناگون، مشخص شد که در همه موارد نمی‌توان تقصیر را اثبات کرد و یا مقصر را یافت. برای مثال در تصادف جاده‌ای به موجب نظریه تقصیر باید ثابت کرد که راننده خودروی خلافی را انجام داده و یا با بی‌دقتی موجب وارد شدن خسارت به شخص دیگری شده است. ولی تعدد حوادث و تراکم روابط به هم پیوسته در جامعه به اندازه‌ای زیاد بود که همیشه پیدا کردن مقصر و اثبات تقصیر کار ساده‌ای نبود به این جهت نظریه جدیدی به نام «نظریه خطر» مطرح شد. حقوقدانان با به این نتیجه رسیدند که مصالح اجتماعی اقتضاء می‌کند که صاحبان بعضی وسایل خطرناک و یا عاملین بعضی از فعالیت‌های خطرناک قبل از اینکه تقصیری از آنها ثابت شود و یا حتی قبل از آنکه خسارتی از عمل آنها به کسی وارد شود، مسئول شمرده شوند. مثلاً در حوادث رانندگی پذیرفته شد در هر حادثه‌ای که اتفاق می‌افتد، راننده مقصر است مگر اینکه خلاف آن ثابت شود. یا در کارگاه‌ها و در محیط کار، کارفرما مسئول هر حادثه‌ای است، بدون اینکه احتیاجی به اثبات آن باشد.

با قبول این نظریه، مسئولیت افراد بسیار سنگین‌تر شد زیرا دیگر نیاز نبود در هر حادثه‌ای مقصر مشخص شود. از سوی دیگر با

به وجود آمدن مسئولیت‌ها، موضوع بیمه هم مطرح گردید. تمام افراد جامعه در معرض این خطر قرار دارند که به دلیل وارد آوردن خسارت به دیگران و با اقامه دعوا، متحمل پرداخت خسارت حتی به اندازه چند برابر دارایی خود شوند. برای نمونه این موضوع در مورد جامعه پزشکان یا مهندسان مصداق پیدا می‌کند. بدین ترتیب بیمه می‌تواند به عنوان یک راهکار مناسب از افراد جامعه در مقابل مسئولیتشان حمایت کند.

بحث امروز به مسئولیت حسابرسان اختصاص دارد. حسابداری حرفه‌ای قدیمی محسوب می‌شود ولی حسابرسی حرفه‌ای جدیدتر است. به نظر می‌رسد در حسابرسی مسئولیت افراد بر مبنای نظریه تقصیر قابل بررسی است. زیرا حسابرس اگر در انجام دادن کار برخلاف ضوابط و مقررات عمل کند مقصر است و اگر در حدود همان مقررات عمل کند مقصر نیست. بنابراین در مورد مسئولیت حسابرسان نظریه قدیمی تقصیر کفایت می‌کند. بعید به نظر می‌رسد در مورد حسابرسان به نظریه خطر متوسل شد. البته در بعضی موارد هم مسئولیت‌های قراردادی مطرح است. مثلاً در حمل و نقل، مؤسسات حمل با قرارداد یا بارنامه‌ای که صادر می‌کنند، مسئولیت هرگونه خسارت احتمالی به کالا در حین حمل را بر عهده می‌گیرند. ولی در مورد حسابرس و مسئولیت این موضوع مصداق ندارد، چون بر اساس ضوابط، مقررات و استانداردهای حسابرسی می‌توان تقصیر حسابرس را مشخص کرد. اما در نگاهی گسترده‌تر مسئولیت مؤسسات حسابرسی به عنوان یک سازمان بر مبنای نظریه خطر قابل بررسی است. در ایران، سازمان حسابرسی تعداد زیادی حسابرس در اختیار دارد و این حسابرس‌ها ممکن است مرتکب خلاف‌ها یا بی‌دقتی‌هایی شوند. در این صورت کسی که طرف قرارداد با سازمان حسابرسی است ممکن است علیه سازمان اقامه دعوی کند. بنابراین وقتی حسابرس شخصی حقیقی است با نظریه تقصیر می‌توان مسئله را حل و فصل کرد اما در ارتباط با سازمان‌های حسابرسی، مدیران نیز مسئولیت دارند از این رو در معرض خطر هستند؛ زیرا ممکن است افراد زیردست آنها از مقررات تخلف کنند، پس از طریق

■ دکتر جباری:

وقتی حسابرس، شخصی حقیقی است با نظریه تقصیر می‌توان مسئله را حل و فصل کرد اما در ارتباط با سازمان‌های حسابرسی، مدیران نیز مسئولیت دارند از این رو در معرض خطر هستند؛ زیرا ممکن است افراد زیردست آنها از مقررات تخلف کنند؛ پس از طریق نظریه خطر باید به موضوع رسیدگی کرد.

■ هوشنگ منوچهری:
اندیشه جدایی مالکیت
سرمایه از مدیریت، وظایف
حسابداری را گسترده‌تر
کرد و تهیه و ارائه
گزارش‌هایی لازم شد تا
بتواند سهامداران را از
چگونگی اداره
سرمایه‌هایشان، ارزیابی
عملکرد و سنجش کارایی
مدیران و گردانندگان
واحدهای تجاری و بالاخره
آینده سرمایه‌گذاریشان
مطلع نماید

نظریه خطر باید به موضوع رسیدگی کرد.

● حرفه حسابداری شاخص‌های مهم و دقیقی را برای بررسی عملکرد مالی یک مجموعه اقتصادی فراهم می‌کند. حسابدار در برابر تمامی فعالیت‌هایش مسئولیت دارد و چنانچه گزارش‌ها به درستی تنظیم نشده باشد و موجب آثار زیانبار شود باید در برابر آنها پاسخگو باشد. آقای منوچهری لطفاً جنبه‌های مختلف مسئولیت حسابداران را تشریح نمایید.

● آقای منوچهری: پس از وقوع انقلاب صنعتی اروپا در قرن نوزدهم، شرکت‌هایی شکل گرفت که مسئولیت صاحبان سرمایه آنها محدود به مبلغ سرمایه‌گذاریشان بود. در قالب چنین مشارکت‌هایی، سرمایه‌های کوچک جمع‌آوری و راه‌حل مناسبی برای تأمین سرمایه‌های کلان و توزیع مخاطرات تجاری فراهم آمد. سرمایه‌های چنین شرکت‌هایی به سهام تقسیم و سهام آنها قابل نقل و انتقال بود. رواج معاملات سهام به ویژه با ایجاد بورسهای اوراق بهادار، موجب رونق بازار سرمایه و مشارکت صاحبان سرمایه‌های کوچک در این بازار شد.

این شرایط، موجب گسترش شرکت‌های سهامی و فزونی شمار طبقه‌ای از سرمایه‌گذاران شد که نه مستقیماً در اداره امور شرکتها مشارکت داشتند و نه دارای چنین تمایلی بودند. شرکت‌های سهامی را هیئت‌های مدیره‌ای اداره می‌کردند که در عین اقتدار کامل در اداره واحدهای اقتصادی، گاه در سرمایه‌آنها سهمی ناچیز داشتند. بدین ترتیب اندیشه جدایی مالکیت سرمایه از مدیریت، مصداقی عملی یافت.

چنین شرایطی وظایف حسابداری را گسترده‌تر کرد و تهیه و ارائه گزارش‌هایی لازم شد که بتواند سهامداران را از چگونگی اداره سرمایه‌هایشان، ارزیابی عملکرد و سنجش کارایی مدیران و گردانندگان واحدهای تجاری و بالاخره آینده سرمایه‌گذاریشان مطلع نماید.

افزایش موارد استفاده و شمار استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی واحدهای اقتصادی، در تداوم افزایش شرکت‌های سهامی و رونق بازارهای پول و سرمایه، هدف حسابداری را از رفع نیازهای معدود صاحب سرمایه به پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی گروه‌های متعدد ذیحق، ذینفع و ذیعلاقه ارتقا داد و به کار حسابداری نقشی اجتماعی بخشید.

نقش اجتماعی حسابداری را حسابداران شاغل در مؤسسات نمی‌توانستند به تنهایی ایفا کنند زیرا وجود رابطه استخدامی مستقیم، آنان را به پذیرش نظرات مدیران شرکت‌های سهامی و سایر واحدهای اقتصادی ملزم می‌کرد و از طرفی اشتغال آنان در مؤسسات، نوعی جانبداری طبیعی از مؤسسات را در پی داشت. در نتیجه صورت‌های مالی که این گروه از حسابداران با نظر و مسئولیت مدیران تهیه می‌کردند، نمی‌توانست با بی‌طرفی و اعتماد قابل قبول، نیازهای گروه‌های مختلف استفاده‌کننده از اطلاعات مالی را که حقوق، منافع و علایق گوناگون و گاه متعارض داشتند، برطرف نماید.

به طور خلاصه وجود اطلاعات مالی قابل اتکا، لازمه بقای جامعه امروز است. سرمایه‌گذاری که تصمیم به خرید یا فروش سهام می‌گیرد، بانکدار یا اعتباردهنده‌ای که در مورد یک تقاضای وام یا اعتبار تصمیم می‌گیرد و دولت برای وصول مالیات، همگی بر اطلاعاتی اتکا می‌کنند که دیگران تهیه کرده‌اند. در بسیاری از این موارد، اهداف تهیه‌کنندگان این اطلاعات، با اهداف استفاده‌کنندگان از آن مغایر است. در چنین شرایطی نیاز به حساب‌برسان مستقل، یعنی افرادی با صلاحیت و صداقت حرفه‌ای که بتوانند مشخص کنند اطلاعاتی که بر آن اتکا می‌شود، تصویری مطلوب و کامل از واقعیت را ارائه می‌دهد یا خیر، در سطح جامعه احساس می‌شود.

شرایط عمومی حسابدار مستقل:

حسابداران مستقل باید طبق آیین رفتار حرفه‌ای که براساس

قانون اساسنامه سازمان حسابرسی تدوین گردیده، رفتار حرفه‌ای رارعايت کنند. اصول آيين رفتار حرفه‌ای حاکم بر مسؤليت های حرفه‌ای حسابداران رسمی عبارت اند از:

- استقلال
- درستکاری
- بی طرفی
- صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای
- رازداری
- رفتار حرفه‌ای
- رعایت اصول و ضوابط حرفه‌ای
- مسؤليت حسابداران رسمی

- مسؤليت قانونی حسابداران رسمی در ایران به دليل نبود قانونی خاص و محدود بودن تجربیات حقوقی در این زمینه چندان روشن نیست و مستلزم تحقیقی مستقل و وضع قوانین خاص می باشد.

- از آنجا که در قانون تجارت ایران از بازرس، و نه حسابرس، نام برده شده، نمی توان مسؤليت های حسابرس مستقل را صرفاً در حد قانون یاد شده محدود دانست. ولی به هر حال طبق مفاد ماده ۱۵۴ اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۳: بازرس یا بازرسان در مقابل شرکت و اشخاص ثالث، نسبت به تخلفاتی که در انجام وظایف خود مرتکب می شوند، طبق قواعد عمومی مربوط به مسؤليت مدنی، مسؤل جبران خسارات وارده خواهند بود و طبق ماده ۲۶۷ همان قانون:

هر کس در سمت بازرسی شرکت سهامی عالمأ راجع به اوضاع شرکت به مجمع عمومی در گزارش های خود اطلاعات خلاف حقیقت بدهد و یا این گونه اطلاعات را تصدیق کند، به حبس تأدیبی از سه ماه تا دو سال محکوم خواهد شد. همچنین به موجب ماده ۵۹ اساسنامه جامعه حسابداران رسمی ایران، مسؤليت جبران هرگونه خساراتی که از ارائه خدمات تخصصی و حرفه‌ای اعضای به اشخاص ثالث وارد شود، برعهده عضو ذیربط است. درخصوص مؤسسات حسابرسی در صورتی که دارایی های مؤسسه برای جبران خسارات کافی نباشد، شرکای مؤسسه حسابرسی متضامناً مسؤل تأدیه مانده خسارات هستند.

با توجه به مواد قانونی مذکور چنین می توان نتیجه گیری کرد که مسؤليت حسابداران رسمی بسیار فراگیر و مرتبط با کلیه کسانی است که از گزارش های آنان استفاده می نمایند.

بدین ترتیب، مسؤليت بالقوه حسابداران رسمی در برابر اشخاصی که ممکن است از عملکرد نادرست آنان زیان ببینند به مراتب بیشتر از پزشکان، وکلای حقوقی و سایر افراد حرفه‌ای می باشند. یکی از دلایل این موضوع، بالقوه زیاد بودن تعداد افراد زیان دیده است. چنانچه یک پزشک یا یک وکیل حقوقی سهل انگاری کند، طرف زیان دیده معمولاً تنها شخص بیمار یا موکل است. اما اگر یک حسابرس مستقل با سهل انگاری درباره صورت های مالی اظهار نظر کند، میلیون ها سرمایه گذار و سایر اشخاص ذینفع ممکن است دچار زیان شوند.

با توجه به شرایط یاد شده چنانچه بخواهیم گستره مسؤليت مدنی حسابداران رسمی را تشریح نمائیم، شاید بهترین شیوه شناخت مجموعه استفاده کنندگان و موارد استفاده آنان، از اطلاعات مالی از جمله گزارشهای حسابداران رسمی باشد که به لحاظ تخلفات حسابداران رسمی، شامل سهل انگاری، قصور و یا تقصیر و تقلب دچار خسارت می گردند. استفاده کننده از اطلاعات و گزارشهای حسابداران رسمی را می توان به دو گروه تقسیم نمود:

الف - گروهی که دارای منافع مستقیم در یک واحد تجاری می باشند.

ب - گروهی که دارای منافع غیرمستقیم در یک واحد تجاری می باشند.

الف) استفاده کنندگان دارای منافع مستقیم و نوع استفاده آنان:

۱. صاحبان سرمایه: درخصوص نگهداری، افزایش یا کاهش نسبی مالکیت، ارزیابی مدیریت و نحوه استفاده مدیران از منابع مالی.
۲. بستانکاران و فروشندگان: درخصوص اعطای اعتبار، تعیین شرایط اعتبار، اخذ وثیقه و یا سایر شرایط محدودکننده در قرارداد، ادعای خسارت و یا وادار نمودن واحد به قبول شرایط ورشکستگی و یا ارائه اطلاعات لازم به دادگاه، افزایش یا کاهش اعتماد نسبت به واحد تجاری به عنوان

■ **هوشنگ منوچهری:**
 به موجب ماده ۵۹ اساسنامه جامعه حسابداران رسمی ایران، مسؤليت جبران هرگونه خساراتی که از ارائه خدمات تخصصی و حرفه‌ای اعضاء به اشخاص ثالث وارد شود، برعهده عضو ذیربط است. درخصوص مؤسسات حسابرسی در صورتی که دارایی های مؤسسه برای جبران خسارات کافی نباشد، شرکای مؤسسه حسابرسی متضامناً مسؤل تأدیه مانده خسارات هستند

■ **هوشنگ منوچهری:**
مسئولیت حسابداران رسمی بسیار فراگیر و مرتبط با کلیه کسانی است که از گزارش‌های آنان استفاده می‌نمایند. بدین ترتیب، مسئولیت بالقوه حسابداران رسمی در برابر اشخاصی که ممکن است از عملکرد نادرست آنان زیان ببینند به مراتب بیشتر از پزشکان، وکلای حقوقی و سایر افراد حرفه‌ای می‌باشد

یک مشتری.

۳. بستانکاران و فروشندگان بالقوه: درخصوص تخصیص منابع خود به واحد تجاری و تعیین میزان آن.

۴. مدیریت (اعضای هیأت مدیره): درخصوص ارزیابی ماهیت و میزان منابع مالی مورد نیاز، بررسی نتایج تصمیمات اقتصادی گذشته، تعیین سیاست پیشنهاد تقسیم سود، پیش‌بینی سود و وضع مالی آینده، ارزیابی درخصوص جذب و یا ادغام با یک واحد تجاری دیگر و پیشنهادات درخصوص تجدید سازمان یا انحلال.

۵. مقامات مالیاتی: درخصوص ارزیابی اظهارنامه مالیاتی، تشخیص مالیات و جرایم متعلقه.

۶. کارکنان: درخصوص مذاکره در مورد دستمزد، خاتمه خدمت و کارکنان آتی متقاضی اشتغال در واحد تجاری.

۷. مشتریان: درخصوص پیش‌بینی افزایش قیمت‌ها، جستجوی منبع دیگری برای تأمین احتیاجات خود.

ب) استفاده‌کنندگان دارای منافع غیرمستقیم: پاره‌ای از استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی دارای منافع غیرمستقیم یا جنبی می‌باشند زیرا وظیفه آنان یاری افرادی است که دارای منافع مستقیم بوده و یا قصد دارند که منفعی در واحد تجاری کسب نمایند که عمدتاً عبارت‌اند از:

۱. تحلیل‌گران و مشاوران مالی: در مورد مشاوره درخصوص نگهداری، افزایش و کاهش سهم در یک واحد تجاری یا کسب موقعیت‌های جدید سرمایه‌گذاری، ارزیابی امکانات مختلف سرمایه‌گذاری در واحد تجاری.

۲. بورس اوراق بهادار: درخصوص قبول یا ابطال عضویت، معوق نگهداشتن پاره‌ای از معاملات، ترغیب واحد به تغییر روش‌های حسابداری و افشای اطلاعات.

۳. مقامات قانونی: درخصوص ارزیابی معقول بودن نرخ بازده، صدور اجازه درخصوص افزایش و کاهش قیمت‌ها، ملزم نمودن واحد تجاری به تغییر روش‌های حسابداری و یا افشای اطلاعات و تعلیق معاملات بر روی سرمایه و سهام.

۴. نشریات مالی و مؤسسات تحقیقاتی: درخصوص تجزیه و تحلیل‌های مشروح، ادغام، تلیخیص و انتخاب اطلاعاتی که باید ارائه شود، تطبیق اطلاعات به فرم واحد به منظور گزارشگری، محاسبه نسبت‌ها و روندها.

۵. اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها: درخصوص جمع‌آوری و مقایسه اطلاعات مربوط به هر صنعت و تجزیه و تحلیل نتایج هر صنعت.

۶. شورای کارگری: درخصوص تقاضای قرارداد جدید دستمزد، ارزیابی نقاط ضعف و قوت یک واحد تجاری و یا یک صنعت.

در پایان همانطور که قبلاً توضیح داده شد به لحاظ فقدان سوابق حقوقی و قوانین تکمیلی درخصوص نوع و حیطه مسئولیت حساب‌برسان، تبیین شناخت تمامی موارد و همچنین میزان مسئولیت حساب‌برسان در این گفتار میسر نگردیده و بررسی و تحقیق‌های بیشتری در این زمینه ضروری می‌باشد.

○ **آسیا: آقای منوچهری جنبه‌های مختلف مسئولیت حرفه‌ای را بررسی کردند. آقای نیلی لطفاً درباره خطراتی که به لحاظ زمینه‌های حقوقی مسئولیت حرفه‌ای حسابداران می‌تواند آنها را تهدید کند، توضیح دهید.**

● **آقای نیلی:** در ادامه صحبت‌های آقای منوچهری باید گفت در گزارش‌های حساب‌برسی، مسئولیت صورت‌های مالی با هیئت مدیره شرکت است ولی مسئولیت گزارش حساب‌برسی، با حساب‌برسان است. در مواردی در دادگاه‌های ایران وقتی گزارش‌های حساب‌برس مورد سؤال قرار گرفته، گفته شده است امضاء کننده گزارش مسئول است، نه آن مؤسسه یا آن سازمان یا آن شخص حقوقی که گزارش را ارائه می‌دهد.

گزارش حساب‌برسی باید طبق استانداردهای حساب‌برسی باشد و صورت‌های مالی و یادداشت همراه آن براساس اصول و ضوابط و استانداردهای حسابداری تهیه و تنظیم گردد و همچنین براساس قانون تجارت تدوین و ارائه شود. در این حال ممکن است افراد و اشخاص ثالث، ذینفع، ذیحق یا ذیصلاح به واقع یا به صورت غیرواقعی ادعای خسارت کنند. این خسارت‌ها ممکن است ناشی از سهل‌انگاری، قصور یا تقلب حساب‌برس باشد. «سهل‌انگاری» به معنای تخطی از وظایف قانونی و در مورد حساب‌برس، عمل نکردن به وظایف

■ اسداله نیلی:

**داشتن پوشش بیمه‌ای کافی
برای تعهدات و
مسئولیت‌های حرفه حسابرسی
ضرورتی
انکارناپذیر است.
به طور کلی
باید گفت کافی نبودن
مدارک و عدم آشکارسازی
و افشای کامل صورت‌های مالی
از جانب کارفرما
حسابرسان را آزار می‌دهد**

است. دعاوی ممکن است ناشی از ارایه گزارش‌های واقعی یا غیرواقعی باشد. باید کاری کنیم که حسابرس مصون باشد و بتواند کارش را به نحو احسن انجام بدهد. اگر حسابرس بیم و هراس و ترس داشته باشد، نمی‌تواند کار را به خوبی انجام دهد. پس داشتن پوشش بیمه‌ای کافی برای تعهدات و مسئولیت‌های حرفه حسابرسی ضرورتی انکارناپذیر است. به طور کلی باید گفت، کافی نبودن مدارک و عدم آشکارسازی و افشای کامل صورت‌های مالی از جانب کارفرما، حسابرسان را آزار می‌دهد. در مواردی که صورت‌های مالی به نحو کافی افشا نمی‌شود، حسابرس باید براساس استانداردها به آن اشاره کند ولی در بعضی موارد واقعاً اهمیت چندانی ندارد تا بتوان در گزارش حسابرسی ذکر کرد. با توجه به اصول مدیریت ریسک، حسابرس ممکن است تشخیص بدهد این موارد اهمیتی ندارد که در گزارش حسابرسی منعکس شود ولی بعداً ممکن است مشخص شود این موارد اهمیت داشته و به دادگاه کشیده شود و حتی حسابرس هم محکوم شود. یکی دیگر از مشکلات، ابهاماتی است که در متون قوانین و استانداردهای حسابداری و حسابرسی وجود دارد. به طور مثال در صورت‌های مالی تلفیقی - که هنوز برای تهیه آن تخصص و تجربه کافی در ایران وجود ندارد - برای اینکه شرکتی سودش را به طور واهی تقسیم نکند، باید براساس صورت‌های مالی تلفیقی سود را تقسیم کند. ممکن است سودی که در صورت مالی تلفیقی منعکس می‌شود کمتر از سودی باشد که در شرکت مادر هست. آن سود کمتر را باید تقسیم کرد. وجود نداشتن استانداردهای خاص در بسیاری موارد به ویژه در برخی فعالیت‌های اقتصادی مانند صنعت بیمه، صنعت بانکداری، صنعت لیزینگ یا دیگر صنایع، سبب تحلیل و برداشت‌های نادرستی می‌شود که بعضی از حسابرسان ممکن است از مدلول قوانین موضوعه داشته باشند. اشتباه بعضی از حسابرس‌ها گروه حسابرسی در بررسی‌هایی که انجام می‌دهند و محاسباتی که انجام می‌دهند و نتیجه‌گیری‌هایی که می‌کنند، باعث می‌شود واقعاً خطراتی برای حسابرس ایجاد شود، از این جهت است که برای حرفه حسابرسی وجود پوشش بیمه مسئولیت حتمی است.

براساس استانداردهای حرفه‌ای است. «قصور» یعنی بی‌توجهی کامل فرد نسبت به مسئولیت‌های حرفه‌ای و استانداردهای حسابرسی. «تقلب» هم عمل خلافی است که با نیت و با قصد و غرض باشد و اگر با نیت و قصد و غرض نباشد معادل تقلب محسوب می‌شود. اینها مواردی است که حسابرسان را امروزه تهدید می‌کند. البته این امر در مورد پزشکان و حقوقدانان نیز صدق می‌کند. رسوایی مالی در شرکت بزرگ «سامسونگ» یکی از نمونه‌هاست. اتهام وارد شده پرداخت ده میلیون دلار رشوه توسط شرکت سامسونگ به نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری بوده است. همچنین در بعضی شرکت‌های ایرانی و بانکها مواردی وجود داشته که در آنها نقل و انتقال پول به صورت غیرقانونی صورت گرفته است. امروزه جریان سوءاستفاده‌های مالی فراتر از آن است که بتوان با اسناد و مدارک مستند حسابداری به آنها پی برد. تبادل غیرقانونی پول و کالا امروزه به صورت زیرزمینی و به اصطلاح در جلساتی انجام می‌شود که در دستورانها برگزار می‌شود، بدون آنکه حسابرس از این جریانات آگاهی داشته باشد. ظاهراً صورتحساب به درستی ارائه می‌شود، قرارداد به درستی تنظیم و امضاء می‌شود و نقل انتقال واقعی هم در شرکت انجام می‌شود ولی در حقیقت آن صورتحساب و قرارداد واقعی نیست، بلکه خارج از قرارداد پول‌هایی رد و بدل شده است که حسابرس هیچ اطلاعی از آنها ندارد و نمی‌تواند هم از آنها مطلع شود. پس از آنکه گزارش مالی ارائه شد و یکی از سهامداران متضرر شد، ذینفع ممکن است ادعای خسارت کرده و از حسابرس شکایت کند. این موارد واقعاً حسابرس را تهدید می‌کند. درست است که مسئولیت حسابرس محدود به آن گزارشی است که ارایه می‌کند ولی آن گزارش بر مبنای چیست؟ بر مبنای صورتهای مالی غیرواقعی است. این گزارش را هیأت مدیره و مدیران شرکت تأیید و همه امضاء کرده‌اند. حسابرس هم بررسی کرده و همه چیز درست به نظر می‌رسد. ولی آن صورتحساب تأیید شده، غیرواقعی است. در چنین شرایطی که دعواهای حقوقی، حرفه حسابداری را به ستوه آورده است، داشتن پوشش بیمه‌ای برای تعهدات و مسئولیت‌های حرفه‌ای لازم

■ اسداله نیلی:
برای تعیین تعرفه
منصفانه برای پوشش
بیمه مسئولیت حرفه‌ای
حسابرسان با توجه به
خطری که آنها را تهدید
می‌کند آمار دقیقی نداریم
که بتوانیم براساس آن
بگوییم مثلاً تعرفه بیمه
مسئولیت چه میزان است.
آیا باید نرخ ثابتی در
نظر بگیریم یا نرخ متغیر
و یا هر دو را بگذاریم و
یا نه با یک رقم عادی
پوشش بدهیم؟

برای تعیین تعرفه منصفانه برای پوشش بیمه مسئولیت حرفه‌ای حسابرسان با توجه به خطراتی که آنها را تهدید می‌کند آمار دقیقی وجود ندارد تا میزان تعرفه مشخص شود. آیا می‌توان نرخ ثابتی برای بیمه‌های مسئولیت تعیین کرد و یا با توجه به نوع خطرات میزان تعرفه متفاوت خواهد بود و یا اینکه یک رقم عادی را برای پوشش ارائه نمود؟ در برخی از کشورها تقلب در حسابرسی زیاد است ولی در کشور ما این موارد بسیار اندک است. همکاران ما در بخش حسابرسی صلاحیت حرفه‌ای دارند. واقعاً می‌توان گفت بیش از ۹۰ درصد آنها درستکار هستند. با اینحال حسابرسی که اسناد یک شرکت سهامی عام را حسابرسی می‌کند و گزارش می‌دهد، هزاران نفر از سهامداران آن شرکت ممکن است متضرر شوند و ادعای خسارت کنند و رقم هم قابل توجه است. در گزارش‌های حسابرسی اگر مالیات دولت تضییع شود، دولت ادعای خسارت می‌کند. به همین دلیل حسابرس در خطر است. حسابرسان بخش خصوصی، به جز سازمان حسابرسی که یک سازمان دولتی است، سرمایه‌اندکی دارند. درآمد آنها نسبت به هزینه‌هایشان خیلی کم است. هزینه نیروی انسانی و متخصص خیلی بالاست به خصوص که امروز در دنیا دارایی‌های فیزیکی اصلاً مطرح نیست و تخصص نیروی انسانی ملاک عمل است. نمونه دیگر، تقلب در افزایش سرمایه سهام شرکت هاست. حق تقدم‌ها را در بعضی از شرکت‌ها به نرخ بازار آزاد به غیر از سهامداران و با نرخ بالاتر می‌فروشند و به قول خودشان سهامداران قبلی را میلیاردر می‌کنند و افراد جامعه اصلاً از این موضوع مطلع نیستند. چگونه این سهم حق تقدم که قیمت‌گذاری شده مثلاً ۱۰۰۰ تومان فروخته می‌شود ولی قیمت آن ۱۰۰ تومان است. ممکن است ۵ سال دیگر حسابرس در این ارتباط مورد سؤال قرار بگیرد و از او شکایت شود. مواردی وجود داشته که از حق تقدم سهامی، سلب حق تقدم شده و سپس فروخته شده است اما چند سال بعد این اقدام در مراجع قضایی به دلیل شکایت ذینفعان، مورد رسیدگی قرار گرفته است. در این خصوص و براساس اصلاحیه قانون تجارت گزارش هیئت مدیره باید مشتمل بر توجیه لزوم افزایش سرمایه و سلب حق تقدم از سهامداران و معرفی شخص یا اشخاصی که سهام جدید

براساس قیمت تعیین شده به آنها اختصاص یافته است، باشد. پیشنهاد نهایی ما این است که پوشش بیمه‌ای برای مسئولیت حرفه‌ای حسابرس لازم است و باید ارائه شود. ممکن است در سالهای اخیر خسارتی در این زمینه وجود نداشته باشد، ولی مطمئن هستیم که در چند سال آینده با توجه به روند توسعه یافتگی فعلی ایران و افزایش شرکت‌های سهامی عام و انجام حسابرسی‌های مالیاتی، حسابرسی‌های عملیاتی، حسابرسی‌های مدیریت یا سایر حسابرسی‌ها، یا سایر کارشناسی‌هایی که در مورد ارزیابی سهام یا موارد دیگر انجام می‌شود، خطرات گوناگونی برای حسابرس ایجاد خواهد شد. مدیران و حسابرسان یک مؤسسه حسابرسی ممکن است بسیار حرفه‌ای و درستکار باشند ولی سهواً دچار اشتباه شوند و این برای حسابرس خطر ایجاد می‌کند. مسئولیت حرفه‌ای حسابرس باید تحت پوشش بیمه قرار گیرد تا وی با خیال راحت به وظیفه خود عمل کند و اگر خسارت قابل توجهی متوجه حسابرس شد، با حق بیمه جزئی که سالانه پرداخت می‌کند، خسارت احتمالی را شرکت بیمه جبران نماید. حتی مشتری هم که خسارت دیده است، بتواند خسارتش را بگیرد، البته خسارت‌های واقعی! خسارت‌های واهی را متخصصین بیمه و هم جامعه حسابداران رسمی و هم بورس اوراق بهادار مشخص می‌کنند. پیشنهاد این است که حتماً شرکت‌های بیمه با حسابرس‌ها همراهی کنند و در ابتدای کار، حق بیمه مسئولیت حرفه‌ای متعادل و اندکی تعیین شود تا حسابرس‌ها تشویق شوند و در سال‌های بعد حق بیمه واقعی را با تجربیاتی که به دست می‌آید وصول کنند.

○ آسیا: خانم موصلی، با توجه به توضیچی که ارایه شد، مسئولیت حسابدار بسیار پرخطر است و او را در معرض خطر قرار می‌دهد و در صورتی که برای رویارویی با آن خطرات تمهیدات لازم اندیشیده نشود، ممکن است علاوه بر کاهش کیفیت فعالیت حسابدار، او را با مشکلات بسیار جدی روبرو سازد. به نظر می‌رسد یکی از کارآمدترین روش‌های کنترل آثار نامطلوب اقتصادی آن خطرات، بیمه است. لطفاً ضرورت

■ خانم موصلی:

حسابدار رسمی مسئولیت قانونی و سنگین ارزیابی صورت‌های مالی واحدهای اقتصادی در جهت حفظ منافع دولت، صاحبان سرمایه و سایر اشخاص ذینفع را عهده‌دار بوده و در صورت ناتوانی در انجام این مهم ممکن است تحت تعقیب قانون قرار گیرد

بیمه‌نامه مسئولیت حرفه‌ای حسابداران را تشریح فرمائید.

● خانم موصلی: امروزه گسترش دامنه الزامات گزارشگری مالی در واحدهای اقتصادی، موجب تامین نیاز گروه‌های مختلف استفاده‌کننده از اطلاعات مالی حسابرسی شده است. سیاستگذاران دولتی از طریق تدوین الزامات مربوط به اجرای حسابرسی مستقل در واحدهای اقتصادی، در واقع خود را در برابر اتهامات احتمالی بیمه کرده‌اند. همچنین مالکان، مدیران و تصمیم‌گیرندگان اقتصادی سعی بر آن دارند که مسئولیت اطلاعات مالی گزارش شده را به حسابدار رسمی منتقل نمایند و عملاً با وارد کردن حسابداران رسمی در فرآیند گزارشگری مالی، مسئولیت حرفه‌ای مدیران با حسابداران رسمی تقسیم می‌شود. در واقع خدمات حرفه‌ای حسابداران رسمی، جزء جدایی‌ناپذیر فعالیت‌های اقتصادی هر جامعه است و هیچ مدیری نمی‌تواند اعمال مراقبت‌ها و دقت حرفه‌ای خود را بدون وجود حسابدار رسمی به اثبات برساند. کما اینکه در مواقعی که دعای حقوقی علیه مدیران بنگاه‌های اقتصادی مطرح باشد، استفاده از خدمات حسابداران رسمی به‌طور قابل توجهی افزایش یافته و این گروه به مثابه تضمین‌کنندگان اطلاعات ارائه شده، تلقی می‌شوند و در قبال زیان‌های وارده مسئولیت دارند و در دعای حقوقی مطرح شده درباره آثار ناشی از افشاء نامناسب و یا کتمان اطلاعات مالی، حسن شهرت و اعتبار حرفه‌ای خود را به خطر می‌اندازند.

حسابرسی مستقل به عنوان یکی از روش‌های پیشگیری و کشف اقدامات نامطلوب مدیران بوده و مسئولیت گزارش‌دهی موارد انحراف در ارایه شفاف اطلاعات، بی‌توجهی به مسئولیت‌ها، رعایت نکردن قوانین کشور، نابرابری در حفظ منافع سهامداران، تقسیم سود موهوم و گریزهای مالیاتی برعهده حسابداران رسمی است. باید اعتراف کرد که آحاد جامعه، مسئولیت‌ها و وظایف حسابداران رسمی را به روشنی نمی‌شناسند، ولی حسابدار رسمی اولین کسی است که در مقابل هرگونه زیان وارد شده به ذینفع، در مظان اتهام قرار می‌گیرد و به سپر بلای مطمئنی برای دولت، مدیران، مالکین بنگاه‌های اقتصادی و سایر استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی تبدیل می‌شود و در زمان بروز بحران، توجه هیچ گروهی به بنگاه‌های اقتصادی جلب نمی‌شود و همگان به دنبال یافتن پاسخ این پرسش هستند که چرا حسابدار رسمی نسبت به گزارش‌دهی تقلب و افشای نامناسب اطلاعات اقدامی نکرده است. بین تمام حرفه‌هایی که در دنیا وجود دارد، شاید کمتر حرفه‌ای باشد که مسئولیتش تنها در مقابل کارفرما نبوده، بلکه با توجه به اینکه استفاده‌کنندگان از خدمات حسابداران رسمی تمام افراد بالفعل و بالقوه‌ای هستند که بهر دلیلی تصمیم اقتصادی می‌گیرند، این حرفه گسترده‌ترین مسئولیت را دارد.

به علت فرهنگ نامطلوب حسابداری، پیچیدگی و تنوع رویدادهای مالی و همچنین سکوت و ابهام استانداردهای حسابداری در پاره‌ای موارد و در برخی موارد شفاف نبودن قوانین و مقررات و عدم اطلاع‌رسانی به موقع آخرین مصوبات قانونی، دستیابی به حسابرسی اثربخش اگر نگوییم غیرممکن است، بسیار دشوار بوده و رخ دادن پاره‌ای

اشتباهات در آن اجتناب ناپذیر است. این وضعیت می تواند موجب ضرر و زیان استفاده کننده از صورت های مالی گردیده و حسابدار رسمی با استناد به مسئولیت مدنی به علت سهل انگاری و قصور در انجام وظایف حرفه ای، در مقابل افرادی که دچار آسیب مالی شده اند، مسئول جبران خساراتی شناخته شود که به اشخاص ذینفع وارد شده است.

در اجرای مفاد ماده ۲۷۲ قانون مالیات های مستقیم مصوب ۲۷ بهمن ۱۳۸۰، به دلیل وجود برخی ابهام ها در قوانین مالیاتی و نظریه شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی حاکم بر جامعه و فرهنگ مالیات گریزی، احتمال می رود که موارد مندرج در گزارش حسابدار رسمی، متضمن رعایت دقیق قوانین مالیاتی نباشد که در صورت ناکارآمدی، عملاً از منظر مسئولیت اجتماعی و مسئولیت قانونی، می تواند جرم مدنی حسابدار رسمی محسوب گردد. همچنین در صورت تصویب قانون مبارزه با فساد مالی و پول شویی در مجلس شورای اسلامی، وظیفه حسابدار رسمی در قبال مبارزه با فساد مالی در قالب مسئولیتهای اجتماعی بسیار اهمیت می یابد و هرگونه سهل انگاری و عدم اعمال مراقبت های حرفه ای که موجب تضییع حقوق اجتماعی گردد، حسابدار رسمی را به علت قصور در انجام وظیفه و ایجاد ضرر و زیان، مرتکب جرم مدنی می داند. طرح دعوی حقوقی علیه حسابدار رسمی، علاوه بر موارد بالا می تواند از سوی کارفرما نیز صورت پذیرد که حسابرسان را به قصور در عدم کشف متهم نموده و آنها را برای جبران خسارت خود تحت پیگرد قانونی قرار دهند. لذا حسابدار رسمی مسئولیت قانونی و سنگین ارزیابی صورت های مالی واحدهای اقتصادی در جهت حفظ منافع دولت، صاحبان سرمایه و سایر اشخاص ذینفع را عهده دار بوده و در صورت ناتوانی در انجام این مهم، می تواند تحت تعقیب قانونی قرار گیرد.

درگیر شدن حسابدار رسمی در دعوی حقوقی، ضمن آنکه حسن شهرت او و جامعه حسابداران رسمی را به خطر می اندازد و گروه های زیان دیده همواره انگشت اتهام را به سوی آنها نشانه می گیرند، ممکن است در صورت وقوع زیان مالی قابل توجه به زیان دیده، ادعاهای مالی قابل ملاحظه ای طرح شود که حسابداران رسمی با مسئولیت

مالی بسیار سنگینی مواجه شوند.

به موجب قانون مدنی، حسابدار رسمی در قبال هرگونه زیان وارده به اشخاص ثالث، مسئولیت مدنی داشته و دامنه این مسئولیت بسیار گسترده است، به طوری که ابعاد مسئولیت، شامل مسئولیت حرفه ای (کشف تخلفات، تحریف های عمدی، خطاهای سهوی، اشتباهات، عدم اجرای قراردادها، دستکاری، فریبکاری و سهل انگاری، قصور و تقلب در صورتهای مالی)، مسئولیت قانونی (رعایت قوانین تجارت، مالیات های مستقیم، محاسبات عمومی، بورس اوراق بهادار، بانک، بیمه، تجمیع عوارض و سایر قوانین موضوعه) و مسئولیت اجتماعی (حفظ منافع سهامداران، عدم تقسیم سود موهوم و نبود معاملات صوری) می باشد. سهل انگاری در انجام مسئولیت های فوق، در صورتی که موجب ورود خسارت به دیگری گردد، عامل آن ملزم به استرداد مال یا رفع خسارت می باشد. همچنین به موجب بند ۴ ماده ۲۴ مجموعه قوانین و مقررات جامعه حسابداران رسمی ایران، شرکای مؤسسه حسابرسی که به منظور انجام خدمات حسابرسی، بازرسی قانونی و سایر خدمات تخصصی و حرفه ای توسط حداقل سه نفر حسابدار رسمی شاغل تشکیل گردیده است، در مقابل فعالیت های مؤسسه و اشخاص ثالث مسئولیت تضامنی دارند.

در شرایطی که حسابداران رسمی با وجود اعمال مراقبت های حرفه ای و رعایت الزامات آیین رفتار حرفه ای، ممکن است توسط اشخاص ذینفع که مدعی اند متحمل زیان های مالی گردیده اند (به ویژه در این روزها که وجود شرکتهای زیان ده و شرکتهای بورسی نیز مزید بر علت شده است) ممکن است به عملکرد نادرست حرفه ای متهم و مجبور به دفاع از خود در دادگاه گردند. حسابرسان حتی اگر در دادگاه تبرئه شوند، هزینه دفاع در دادگاه می تواند سنگین و قابل توجه باشد. لذا جبران خسارت مالی در این موارد می تواند انگیزه لازم را برای اعضای جامعه حسابداران رسمی جهت کسب پوشش بیمه ای متناسب با نیاز حرفه، به منظور کاهش ریسک و آسایش خاطر در برابر مخاطرات حرفه ای به وجود آورد. اگر چه معتقدیم، حسابداران رسمی با رعایت مراقبت های حرفه ای هیچگاه در مقابل کسی مسئولیت نخواهد داشت.

لیکن داشتن پوشش بیمه‌ای کافی برای تعهدات و مسئولیت‌ها یک ضرورت است و حسابداران رسمی باید خود را از زیان‌های مالی احتمالی که از دعاوی حقوقی ناشی می‌شود، مصون دارند.

در دعوی ناشی از این قرارداد، بیش از ۲ سال است. ولی من در قوانین بعضی از کشورها دیده‌ام که مسئولیت‌ها تا ۱۰ سال قابل ادعاست. به هر حال برای مسئولیت حسابرسان بایستی بیمه‌نامه‌ای طراحی شود و این موضوع کار تازه‌ای خواهد بود.

در بسیاری از انواع مسئولیت‌ها که بیمه‌نامه مربوط به آن تنظیم شده است از ابتدا اطلاعات و آمار در دست نبود. مثلاً در مورد مسئولیت پزشکان، سالها کسی ادعای خسارت نمی‌کرد. به تدریج مردم متوجه شدند که اولاً پزشک مسئول است و ثانیاً، بیمه مسئولیت پزشک وجود دارد و آنها می‌توانند خسارت مطالبه کنند. در ارتباط با بیمه مسئولیت حسابداران هم با وجود کمبود اطلاعات و آمار مورد نیاز، باید به تدریج و با احتیاط ارائه این پوشش بیمه‌ای آغاز شود. البته با در نظر گرفتن میزان توانایی شرکت‌های بیمه و با نرخ‌هایی که ممکن است خیلی دقیق نباشند ولی با گذر زمان مردم کم‌کم با این بیمه آشنا می‌شوند و آمار و اطلاعات لازم هم به دست خواهد آمد.

در حال حاضر ممکن است افرادی باشند که علیه حسابرس‌ها اقامه دعوی کنند ولی به نظر آنها حسابرس توانایی جبران خسارتشان را نداشته باشد. ولی این پوشش بیمه‌ای برای حسابرس‌ها اعتبار ایجاد می‌کند.

گزارش‌های حسابرسها ضوابط و مشخصاتی دارد. گوااینکه هنوز مقررات جامع و کامل نیست. ولی به هر حال می‌توان براساس قواعد کلی و عرف تشخیص داد که حسابرس در کار خود کوتاهی کرده است یا نکرده است. بنابراین می‌توان تقصیر او را مشخص کرد.

● **آسیا:** آقای بیانان شما نماینده شرکت بیمه در این جلسه هستید. درباره ضرورت و اهمیت بیمه‌نامه مسئولیت حرفه‌ای حسابداران مباحث مفصلی مطرح شد. لطفاً درباره چارچوب و مشخصات فنی این بیمه‌نامه توضیح دهید.

● **آقای بیانان:** بسیار سپاسگزارم از فرصتی که به من داده شد. انسان از همان دوران اولیه یعنی همان دوران پارینه سنگی برای مقابله با خطر و جلوگیری از حوادث، راه‌های

● **دکتر جباری:** با توجه به بحث‌های مطرح شده مشخص شد که مسئولیت حسابرسان برای آنها خطر ایجاد می‌کند.

در عمل تا کنون کمتر دعاوی حقوقی در زمینه مسئولیت حسابرسان مشاهده شده است ولی در آینده می‌تواند دعاوی زیادی مطرح شود. همان‌طور که گفته شد حتی ۲۰ سال بعد هم ممکن است علیه یک شرکت سهامی که ترازنامه سالانه آن با ایراد تنظیم شده است و علیه حسابرس که در مظان این اتهام است به دلیل غفلت یا مسامحه و یا حتی همکاری، اقامه دعوی شود.

در قانون بیمه «مرور زمان» دو ساله وجود دارد. یعنی دعاوی بیمه حداکثر تا ۲ سال می‌تواند اقامه شود. بنابراین باید روشن شود در حالی که مسئولیت یک حسابرس مثلاً بعد از ۵ سال مشخص و اثبات شد، در صورت داشتن پوشش بیمه‌ای وضعیت چگونه خواهد بود؟ در حالی که در بیمه‌نامه مرور زمان ۲ سال است چگونه می‌توان علیه حسابرس اقامه دعوی کرد؟ به هر حال این مورد جزو موضوعاتی است که باید در تنظیم بیمه‌نامه به آن توجه شود و به خصوص شاید لازم باشد در قانون بیمه هم به این نکته توجه شود. در تجدید نظری که قرار است در قانون بیمه اعمال شود این مطلب را باید در نظر گرفت که نه تنها در بیمه مسئولیت حسابرس، بلکه در هر نوع مسئولیتی و حتی در حوادث رانندگی، گاهی ممکن است یک دعوی بیش از ۲ سال به طول انجامد. خوشبختانه شرکت‌های بیمه با سعه صدر به موضوع مرور زمان با اغماض نگاه می‌کنند یعنی در بسیاری موارد از «مرور زمان» استفاده نمی‌کنند. شرکت‌های بیمه اگر بخواهند از این قانون استفاده نمایند، بسیاری از دعاوی منتفی می‌شود. مگر اینکه در قراردادهای بیمه ذکر شود که بیمه‌گر از حق خود صرف‌نظر می‌کند، یعنی از ابتدا قبول کند که مرور زمان

■ **خانم موصلی:** درگیر شدن حسابدار رسمی در دعاوی حقوقی، ضمن آنکه حسن شهرت او و جامعه حسابداران رسمی را به خطر می‌اندازد و گروه‌های زیان‌دیده همواره انگشت اتهام را به سوی آنها نشانده می‌گیرند، ممکن است در صورت وقوع زیان مالی قابل توجه به زیان‌دیده، ادعاهای مالی قابل ملاحظه‌ای طرح شود که حسابداران رسمی با مسئولیت مالی بسیار سنگینی مواجه شوند.

حسابرسان از همدیگر جدا شده است. طبق قانون مسئولیت مدنی مصوب هفتم اردیبهشت ماه سال ۱۳۳۹ «هر کس بدون مجوز قانونی، عمداً و یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگر شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می باشد» جناب دکتر جباری به نظریه های تقصیر و خطر اشاره فرمودند. نظریه دیگری هم هست با عنوان «نظریه تضمین حق». کسی که این نظریه را مطرح کرده است، آقای «بوريس استارک» استاد دانشگاه پاریس است. براساس این نظریه، هر کس حق دارد در جامعه خود سالم و ایمن زندگی کند و حقوق او تضمین شود. هیچ کس حق ندارد، حقوق و سلامتی و ایمنی دیگران را به خطر بیندازد، پس به محض اینکه حقی از بین رفت و زيانی وارد شد، عامل زيان بايد آن را جبران کند و همین الزام به جبران زيان، مسئولیت مدنی است.

حال، وظیفه شرکت های بیمه به عنوان بیمه گر یعنی ظرفیتی که قرار است نیازها را بررسی کرده و براساس آن نیازها، پوشش های لازم را تهیه و ارائه کند، چیست؟ البته جناب آقای نیلی اشاره کردند که ممکن است در آغاز کار به علت نداشتن آمار نتوانیم حق بیمه واقعی را تعیین کنیم ولی چیزی که ما از دکتر جباری یاد گرفته ایم این است که اول تعداد اعضای تعاونی را مشخص کنیم. شرکت بیمه، یک شرکت تعاونی است، بنابراین ابتدا باید ببینیم، کسانی که می خواهند عضو تعاونی شوند، چه تعدادی هستند بعد در کنار آن، به آمار و ارقام نیاز داریم. این آمار و ارقام مربوط به خطراتی است که اعضا را تهدید می کند. سرکار خانم موصلی و آقای نیلی اشاره کردند که آمار دقیقی در این رابطه نیست. آقای دکتر جباری هم به نکته دقیقی اشاره داشتند که هنوز بسیاری از حسابرسان نمی دانند چه مسئولیت هایی دارند. ما با داشتن اطلاعاتی از جمله قانون تشکیل جامعه حسابداران، نحوه گزینش حسابداران، آئین نامه اجرایی آنها، اساسنامه حسابداران، مسئولیت های قانونی و حرفه ای حسابداران، سال تاسیس مؤسسه حسابرسی، تعداد اعضای

پیشگیری آن را فرا گرفت. یعنی همان طور که برای مقابله با دشمن مجبور بود که پناهگاهی بسازد، حربه ای بسازد تا بتواند با او مقابله کند، نهایتاً به جایگاهی رسید که برای ادامه حیاتش باید از ابزار جدیدتر و پوشش های کامل تر استفاده کند. یک جامعه برای بقای خودش نیاز به حمایت دارد. شرکت های بیمه یکی از ابزارهای حمایتی جامعه هستند. آنها با شناسایی نیازهای افراد جامعه، جمع آوری اطلاعات و آماری و در نهایت تعیین حق بیمه مناسب در مجموعه ای شامل بیمه گر و بیمه گذار، خدمات حمایتی خود را ارائه می کنند.

استاد عزیز جناب آقای منوچهری اشاره کردند که خدمات حسابداران و حسابرسان در ایران علاوه بر خدمات حسابرسی شامل خدمات مشاوره ای و راه اندازی و خدمات مالیاتی هم می شود. آقای دکتر جباری نیز اشاره فرمودند که در حال حاضر، تلقی ما از بیمه مسئولیت حسابداران، همان خدمات حسابداری است. من با اجازه ایشان می خواهم اشاره کنم که خدمات مشاوره ای نیز می تواند ایجاد مسئولیت کند. در بیمه نامه هایی که ما تهیه کرده ایم مسئولیت های مختلف

■ علیرضا بیانان:

البته مسئولیت

قابل ارزیابی نیست ولی

مجبوریم برای تعیین

حق بیمه، سقفی را

مشخص کنیم. البته تعیین

این سقف بستگی به

سابقه کار، حجم کار

و درستی کار حسابرسی

دارد. هدف ما این است که

براساس عوامل فوق

بتوانیم به رقم واقعی

حق بیمه برسیم

ما تنها در چارچوب معقول و استانداردهای خاص عملیاتی، پوشش را عرضه می‌کنیم البته در این بیمه‌نامه استثنائات هم در نظر گرفته شده است. از جمله اینکه انجام امور خارج از تخصص بیمه‌گذار، تحت پوشش قرار نمی‌گیرد. مثلاً اگر حسابرس معامله فرش انجام دهد و در این معامله ضرر و زیانی به کسی وارد کند. همچنین تهمت، افتراء، تقلب، کلاهبرداری، ورشکستگی بیمه‌گذار، هرگونه غفلت در داشتن بیمه‌نامه و موارد مشابه از دیگر استثنائات بیمه‌نامه است. تعهدات بیمه‌گر منحصر به مسئولیت حرفه‌ای بیمه‌گذار در مدت اعتبار بیمه‌نامه است، مشروط به اینکه ادعای خسارت حداکثر ظرف مدت سه سال پس از انقضاء بیمه‌نامه به بیمه‌گر اعلام شده باشد؛ ضمن اینکه در مواردی که مسئولیت بیمه‌گذار با توجه به اسناد و مدارک ارایه شده از نظر بیمه‌گر محرز باشد، بیمه‌گر می‌تواند قبل از صدور رأی دادگاه، با تحصیل موافقت بیمه‌گذار و مدعی (یا مدعیان) نسبت به پرداخت و تسویه خسارت اقدام کند. در هر حال، مدت بیمه‌نامه باید حتماً مشخص شود زیرا در تعیین حق بیمه موثر است. البته تخفیف عدم خسارت در حق بیمه نیز در نظر گرفته شده است. عملکرد صحیح، چگونگی انتخاب اعضای شرکت حسابرسی که می‌تواند در تهیه گزارش مالی عامل تعیین کننده‌ای باشد و نهایتاً سلامت حسابرس‌ها در ارایه تخفیف‌ها موثر هستند.

همچنین به منظور جلوگیری از شکایت‌های جزئی و انحرافی، درصد یا رقمی به عنوان فرانشیز (در واقع deductible) مثلاً به مبلغ یک میلیون تومان در نظر گرفته شده است. موضوع دیگری که به تأکید نیاز دارد، تغییراتی است که در چند ماه گذشته در نرخ تعرفه‌های بیمه مسئولیت انجام شده است و در هفته‌های آینده به کلیه واحدهای صدور ابلاغ خواهد شد. این تغییرات شامل بیمه‌های مسئولیت کارفرمایان، واحدهای صنعتی، تولیدی، خدماتی در مقابل کارکنان و بیمه مسئولیت سازندگان ابنیه می‌باشد.

ضمناً در بیمه‌نامه مسئولیت سازندگان ابنیه علاوه بر امتیازات خاصی که در نرخ و پوشش‌های اضافی در نظر گرفته شده، پوشش حوادث کارفرما (در صورت حقوقی بودن مدیرعامل) به صورت جهانی ارایه گردیده است، ضمن این که علاوه بر

مؤسسه به تفکیک اشخاص حقوقی و حقیقی و مرجع رسیدگی به ادعای خسارت و می‌توانیم حق بیمه را به صورتی حرفه‌ای محاسبه کنیم. به همین دلیل پرسشنامه‌ای برای جمع‌آوری این اطلاعات آماده شده است. یکی از پارامترهای اصلی تعیین حق بیمه، میزان دستمزد و حقوق دریافتی مؤسسه یا فرد حسابرس می‌باشد. براساس دستمزد دریافتی، می‌توانیم میزان مسئولیت آن سازمان، شرکت و یا شخص را تعیین کنیم. پارامتر بعدی، میزان پوششی است که حسابدار یا شرکت‌های حسابداری برای مسئولیت خود، درخواست می‌کنند. البته مسئولیت قابل ارزیابی نیست ولی ما مجبوریم برای تعیین حق بیمه سقفی را مشخص کنیم. تعیین این سقف بستگی به سابقه کار، حجم کار و درستی کار حسابرسی دارد. هدف ما این است که براساس پارامترهای فوق بتوانیم به آن رقم واقعی حق بیمه برسیم و با توجه به شخصیت هر سازمان حسابرسی و هر حسابدار، این مسئولیت را تعریف کنیم تا نیاز نباشد یک حسابرس در طول سال چند بار به ما اعلام کند، بلکه در ابتدای سال مبلغی به عنوان پوشش کل مسئولیت تعیین شود. حال اگر بنا به هر دلیلی، فعالیتش گسترش پیدا کرد، می‌تواند آن رقم را افزایش دهد. در این میان نقش جامعه حسابداران بسیار، مهم است. یعنی جامعه حسابداران با توجه به اینکه براساس پارامترهایی، اعضای خود را انتخاب می‌کند، بنابراین می‌تواند در انتخاب یک ریسک مطلوب ما را یاری نماید. در این بیمه‌نامه خاص، درباره شرایط عمومی تعاریفی ارائه کرده‌ایم. از جمله درباره موضوع بیمه‌آمده است: موضوع بیمه عبارت است از مسئولیت مدنی بیمه‌گذار به علت انجام ندادن وظایف حرفه‌ای حسابداری و حسابرسی در اثر غفلت، خطا و اشتباه که بیمه‌گذار ظرف مدت بیمه و در محدوده کشور ایران مرتکب شود. البته این تعریف به هیچ وجه استاندارد و کامل نیست و قابل تغییر است.

البته جناب نیلی اشاره فرمودند که ممکن است برخی اطلاعات یا صورت‌های مالی توسط صاحبان سرمایه به دست حسابرس نرسد، بدیهی است که بیمه‌گر در چارچوب استانداردها و مدارکی که به حسابدار یا به حسابرس ارائه می‌شود و براساس انتظاراتی که از یک حسابدار یا یک حسابرس وجود دارد، عمل می‌کند.

■ دکتر جباری:

مسئولیت حسابرسان

یا حسابداران رسمی

از نظر مبلغ نامحدود

و بسیار وسیع است. در

شرکت‌های سهامی عام

دهها هزار نفر شریک هستند.

اگر خلاقی صورت بگیرد،

حسابرس با گروه بی‌شماری

از افراد مدعی و زیان‌دیده

مواجه است.

موارد فوق چند طرح دیگر نیز در دست تهیه می باشد از جمله: مسئولیت مدیران مهد کودک ها و مراکز آموزشی، تکمیل پوشش مسئول واحد فنی بیمارستان ها (در هر بیمارستانی یک نفر مسئول واحد فنی است که کلیه موارد فنی زیر نظر او است از جمله برق بیمارستان و سیستم آسانسور در صورت حادثه، موجب ضرر و زیان و یا جراحت بازدیدکنندگان و عیادت کنندگان از بیمارستان می گردد).

امید است با توسعه بیمه های مسئولیت، شرکت بیمه آسیا بتواند نقش واقعی خود را در توسعه خدمات و ارائه پوشش های لازم در صنعت بیمه ایفا کند.

○ آسیا: در بررسی موضوع بیمه مسئولیت حرفه ای حسابداران

موضوعات مهمی نظیر

زمینه های حقوقی
مسئولیت، خطراتی که
این حرفه را تهدید
می کند و ویژگی های
بیمه نامه ای را که بتواند
این خطرات را تحت
پوشش قرار دهد مورد
توجه واقع شد. آقای
دکتر جباری لطفاً با

مرور این مباحث، به جمع بندی گفتگوها بپردازید.

● آقای دکتر جباری: در این مباحث روشن شد که مسئولیت حسابداران یا حسابداران رسمی از نظر مبلغ نامحدود و بسیار وسیع است. در شرکت های سهامی عام دهها هزار نفر شریک هستند. اگر خلافی صورت بگیرد، حسابرس با گروه بی شمار از افراد مدعی و زیان دیده مواجه است. مسئولیت حسابرس بسیار سنگین است و به نظر نمی رسد که هیچ حسابرسی بتواند جوابگوی این خسارت باشد. موضوع دوم که خیلی نگران کننده است، سهولت مسئول دانستن حسابرس است؛ مردم خیلی راحت ممکن است علیه حسابرس اقامه دعوی کنند. برای اینکه امضای او به عنوان یک مقام حرفه ای در صورت های مالی و ترازنامه و سود و زیان قسمت حساب ها را تایید کرده است.

حسابرس ممکن است اغفال شده و یا به دلیل وجود ابهاماتی در مقررات، اشتباهاتی کرده باشد. ممکن است که مدیران تخلفاتی کرده و او متوجه نشده و به دلیل عدم آگاهی، کوتاهی کرده باشد. به

هر حال، خیلی راحت می توان علیه حسابرس اقامه دعوی کرد. اگر چه تاکنون کمتر مشاهده شده که کسی علیه حسابرس اقامه دعوی کرده باشد، ولی این امر دلیل بر این نیست که در آینده چنین اتفاقی رخ ندهد. ما در آغاز مرحله ی رواج سرمایه گذاری در شرکت ها و رواج بورس هستیم. ممکن است در آینده این مسائل عمیق تر شود.

مسئله دیگر وسعت دامنه افرادی است که ممکن است اقامه دعوی کنند. سهامداران یک شرکت ممکن است دهها هزار نفر باشند و هم چنین مشتریان شرکت ممکن است زیان دیده باشند. فروشندگان کالا، خریداران کالا و مؤسسات اعتباری که بر اساس مطالعه صورت های مالی، به شرکت اعتبار داده اند و نیز بانکها، همه ممکن است ادعای خسارت کنند. علاوه بر اینها دستگاه های نظارتی در بسیاری از حرفه ها ممکن است علیه حسابرس اقامه دعوا کنند به این دلیل که به واسطه گزارش نادرست حسابرسان بعضی از مسائل و اطلاعات از نظر آنها مخفی مانده باشد. سازمان های مالیاتی هم ممکن مدعی باشند. اگر حساب سود و زیان به درستی تنظیم نشده باشد ممکن است سازمان مالیاتی، ضرر ببیند. اگر مسئولیت وجود دارد و این اندازه هم سنگین است، چاره ای جز بیمه کردن آن نیست. یعنی حسابرسان باید نگران این باشند که همیشه در مظان اتهام قرار دارند.

به نظر من بعد از مدتی شاید به اینجا نتیجه برسیم که بیمه مسئولیت حسابرسان، باید اجباری شود. در فرانسه از سال ۱۹۶۸ بیمه حسابرسان اجباری شده است.

البته برای گسترش این پوشش بیمه ای خاص، تجربه ای نداریم ولی موارد مشابه را تجربه کرده ایم. برای نمونه بیمه مسئولیت حرفه ای پزشکان، بیمه مسئولیت ساخت و سازها در کشور ما متداول شده و نتیجه خوبی هم داده است. خوشبختانه از نظر مبانی حقوقی در مضیقه نیستیم. حقوقدان ها به ما کمک می کنند، ضمناً می توانیم از بیمه نامه هایی که در کشورهای دیگر رواج دارد استفاده کنیم. در ابتدا، نمی توانیم تعرفه دقیقی برای این بیمه نامه تعیین کنیم ولی می توان با محدود کردن تعهد، کار را شروع کرد و به تدریج مبلغ بیمه را افزایش و دامنه بیمه را گسترش داد. تخفیف عدم خسارت در این بیمه نامه خیلی کار ساز خواهد بود و به هر حال من می خواهم این آرامش خاطر را به همکاران بیمه ای خودم بدهم که این پوشش بیمه ای در سال های اول با زیان مواجه نخواهد بود. بنابراین این کار حتماً با استقبال جامعه حسابداران روبرو خواهد شد.

○ آسیا: از کارشناسان محترم میزگرد تشکر می کنیم و امیدواریم فصلنامه آسیا بتواند در آینده از اطلاعات و دانش شما استفاده نماید.